

Kempelen Farkas egy könyvtárról

Ezekben a napokban emlékezünk meg a magyar természettudomány történetének egyik nagy alakjáról, Kempelen Farkasról, halálának 150-ik évfordulója alkalmából.

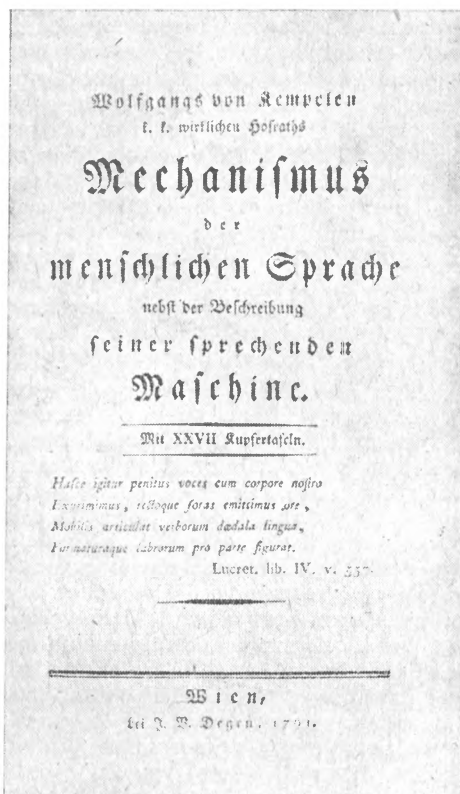
Kevesen tudják, hogy Kempelen, aki valóban a természettudományok, az építészet és technika polihisztorja volt, hazánkban szinte először ismerte fel a könyvtárak nagy szerepét, a tudás közkinccsé tételéért, a felvilágosodásért folyó harcban.

A sötétség hatalma komolyan megrendült, amikor 1774-ben a jezsuita kolostorokat Magyarországon is feloszlatták. A felvilágosodásnak ez a győzelme lehetővé tette, hogy a teljesen jezsuita befolyás alatt álló, jezsuiták által fenntartott egyetem, melynek székhelye Pázmány Péter eszméinek fellegvárában, Nagyszombaton volt, Budára költözzék, az ország központjába. Ez előfeltétele volt annak, hogy az egyetem világi jellege kifejlődhessék.

Mária Terézia 1776-ban külön bizottságot nevezett ki, melynek az volt a feladata, hogy előkészítse az egyetem Nagyszombatról Budára való költözését. E bizottságnak gróf Niczky Kristóf és Szabó András mellett Kempelen Farkas is tagja volt.

A bizottság alaposan megvizsgálta az egyetem helyzetét és ezzel kapcsolatban érdekes megállapításokat tett az egyetemi könyvtárral kapcsolatban. A latin nyelvű jelentés, melynek eredetijét az Országos Levéltár őrzi, a következőket alapítja meg:

»A könyvtár inkább könyveinek száma és belső berendezésének diszítése következtében érdemel figyelmet és nem könyvei révén, melyeknek legnagyobb része régi filozófiai vagy teológiai munka, az aszkéták művei, vagy más ehhez hasonlóan haszontalan könyv. Ha nem lennének meg a Pétervári Akadémia kiadványai, úgy teljesen hiányoznának a tudományos művek. Nincsenek csillagászati táblák, majdnem teljesen hiányzanak az orvostudománnyal, az egyetemes történelemmel, a természettudományokkal foglalkozó művek. Az archeológia, a jogtudomány és más, az egyetemen virágzó tudományok műveléséhez szükséges köny-

Kempelen Farkas 1791-ben megjelent
»Az emberi beszéd mechanizmusa« c.
művének címlapja

vek sincsenek meg a könyvtárban, még azok sem, amelyeket a teológusok és a filozófusok tudnának használni, és amelyekre a legnagyobb szükségük van. Ily módon nemcsak a tanulni vágyó ifjúság, hanem a tiszteletreméltó professzorok sem képesek igényeiket e könyvtárból kielégíteni.«

E sorok kétségtelenül Kempelen Farkas tollából származnak. Érdekesen mutatnak rá a természettudós bátor magatartására, nyílt állásfoglalására a »feketete« tudományok, a teológia, az aszkézis és a jezsuita értelemben vett filozófiával szemben és jellemző módon vetnek fényt Kempelen Farkas elképzeléseire a jó könyvtárról.

SZENTMIHÁLYI JÁNOS